História časopisov pre deti (od roku 1945 po Elektrón) :)

V prvých rokoch po druhej svetovej vojne širokú pôsobnosť medzi detskými čitateľmi mali naďalej dva časopisy: *Priateľ dietok* (1925-1949) a *Slniečko* (1927-1950). Pozoruhodnejšiu úroveň dosahoval ešte *Prameň* (1945-1948) a *Mladý život* (1932-1950), pre mládež *Plameň* (1935-1948). *Mladý život,* noviny školskej mládeže, vychádzal týždenne v Štátnom nakladateľstve v Bratislave. Ideologicky jednoznačne sledoval orientáciu na revolučné zápasy, ktoré viedli k februáru 1948. Jeho orientáciu koncipoval v úvodníku 1. čísla 1945 Fraňo Kráľ. Za redigovania Petra Jilemnického a Michala Šteinhíbla bola na úrovni aj literárna časť. Po ich odchode z redakcie noviny sa výslovne orientovali na publicistické žánre, ktoré slúžili politike vedúcej k moci komunizmu v roku 1948.

Časopis *Slniečko* z rokov 1928, 1933 , 1948 a 1970

Priateľ dietok sa svojou kresťanskou katolícko-nacionálnou orientáciou spred roka 1945 prejavoval naďalej. Na stránkach prenechal viac miesta publicistike, útvarom vecnej literatúry a obrázkom s náboženskou a národnou tematikou než v poézii a próze. Táto orientácia *Priateľa dietok* neharmonizovala so spoločenskými premenami a s ištitucionálnym výchovným programom mládeže po februári 1948. Časopis po mocenskom zásahu v roku 1949 zanikol. Podobnú orientáciu mal dvojtýždenník *Plameň*. Aj tento časopis pre mládež zastihol osud zániku.

V obnovenej Československej republike, v nových spoločenských podmienkach za redakcie J. Telgárskeho, ale hlavne spisovateľov J. Horáka, Márie Rázusovej-Martákovej, J. Bodeneka a ilustrátorov K. Ondreičku, F. Klímáčka, R. Blahu, Ľ. Fullu, I. Šimka, V. Hložníka a iných vyjadruje *Slniečko* literárne a výtvarne životné nádeje národa i ľudstva po prežití útrap v druhej svetovej vojne. Redaktor J. Horák v 1. čísle jubilejného 20. ročníka *Slniečka* sa obracia k čitateľom v závere úvodného príhovoru takto: „*Nuž, milí čitatelia, ak sa vám Slniečko páči, prijmite aj tento dvadsiaty ročník tak radi, ako Slniečko v Slovenskej rodine vždy prijímali. Dá vám zdravú, čistú, radostnú zábavu, poučí a dá nejednu radu do života. Aby ste ako dobrý synovia a dcéry slovenského národa, Československej republiky vždy, i keď raz dorastiete sami budete musieť pracovať, budovať, tvoriť, robili to statočne pre blaho a dobré meno národa slovenského a republiky Československej.*„

Po februári 1948 začína sa v podmienkach výstavby nového spoločenského poriadku presadzovať aj nová kultúrna, osvetová a školská politika. Vychádza dôsledne z princípu jednotného pôsobenia na utváranie myslenia a cítenia mladých generácií v duchu socializmu. Preto sa Povereníctvo informácií a osvety rozhodlo vydávať v Štátnom nakladateľstve v Bratislave nové, jednotné usmerňované detské časopisy a Matici slovenskej dňa 29. 12. 1948 oznámilo, že časopis *Slniečko* splynie s časopismi *Zornička* a *Ohník*. *Slniečko* prestalo prechádzať v júni 1950.

Obnovené *Slniečko*, vydávané vo vydavateľstve Mladé letá od 1. februára 1969, má podobnú graficko-výtvarnú úpravu i literárnu štruktúru ako tento matičný časopis spred dvadsiatych rokov. Usiluje sa o špecifické postavenie medzi súčasnými detskými časopismi hlavne o tom, že chce byť univerzálnym literárnoumeleckým mesačníkom pre slovenské deti. Po tematickej stránke približuje najmladšej generácii predovšetkým slovenskú národnú históriu od najstarších čias po súčasnosť. Tak chce poznávaním dejín, zápasov nášho ľudu o národnú a sociálnu slobodu posilňovať národné povedomie mládeže. *Slniečko* však postupne zintenzívňuje ideovo-estetický vplyv na mladých čitateľov približovaním všeľudských hodnôt na báze tradícií vlastného národa, na súžití a mierovom spolunažívaní ľudstva.

V literárnej zložke dva žánre: moderná rozprávka a literatúra faktu. Pozoruhodné sú poviedky pre najmenšie deti, kreslené seriály, návraty k poézii a próze klasikov literatúry (Hronský, Podjavorinská, Vansová, Martáková-Rázusová a i.), pohľady do predvojnového *Slniečka*, starostlivosť o folklór a vlastnú tvorivú činnosť detí. Prispievali doň starší i mladší talentovaný spisovatelia pre mládež: Dominik Štubňa-Zámostský, Zlata Dônčová, Ferdinand Gabaj, Mária Ďuríčková, Rudo Moric, Jozef Horák, Elena Čepčeková, Mária Jančová, Krista Bendová, Eleonóra Gašparová, Margita Figuli, Darina Harmanová, Mária Topoľská, Jozef Pavlovič, Ján Navrátil, Milan Ferko,

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

Vladimír Ferko, Miroslav Válek, Ľudo Zúbek, Mária Haštová, Božena Mačingová, Anton Habovštiak, Štefan Rysuľa, Ladislav Puchta, Ladislav Luknár, Štefánia Pártošová, Ľubomír Feldek, Ján Turan, Ján Štiavnický, Ján Pohronský, Blanka Poliaková, Vlado Hochel, Jozef Sabol, Štefan Moravčík, Daniel Hevier a i. *Slniečko* poskytovalo priestor aj pre tvorivý experiment v oblasti poézie, prózy a umeleckej ilustrácie, a tak podnecovalo rozvoj detskej literatúry v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch. Ilustrovali ho súčasní vynikajúci umelci ako Miroslav Cipár, Ján Leviš, Vincent Hložník, Ferdinand Hložník, Štefan Cpin, Viera Bombová, Albín Brunovský, Ján Trojan, Ondrej Zinka, Záboj Kulhavý, Mária Želipská, František Hübel, Gabriel Štrba, Ľubomír Kellenberger, Božena Pocháňová a i.

Po roku 1948, v štyridsať ročnom období za socializmu vychádzali alebo ešte vychádzajú tieto časopisy: *Zornička* (od roku 1948), *Ohník* (od roku 1948), *Včielka* (od roku 1958), *Pionoerske noviny* (1950-1968), *ABC pionierov* (1960-1965), *Prút* (1965-1968) a *Kamarát* (od roku 1969). Z nich na umelecké tradície nadviazala *Zorníčka* a *Ohník.* Oba časopisy po zániku *Slniečka* roku 1958 získali jeho prispievateľov, ilustrátorov aj čitateľov a postupne sa stali jedinými časopismi pre žiakov základných škôl.

Poéziu a prózu časopisov *Zornička* a *Ohník* v prvom desaťročí ich jestvovania prevažne poznačoval literárny schematizmus. Inštitucionálne požadované témy z občianskeho a politického života sa autorom nedarilo stvárňovať do umelecky účinných útvarov pre detského čitateľa. Utilitárnosť potláčala tvorivosť, prevládalo beletrizovanie a remeselnosť. No tradície umeleckosti, ktoré sa tvorili v zápase proti pedagogizovaniu a didaktizovaniu, v zápase o rešpektovanie prirodzeností detského sveta v intencionálnom období objavovali na stránkach *Zorničky* a *Ohníka* aj umelecký priebojné rozprávky, poviedky alebo veršíky. Ide už o druhú polovicu päťdesiatych rokov, keď dochádza k prekonávaniu i ústupu od zjednodušenej umelecky účinnej tvorbe pre deti a mládež. U staršej generácie spisovateľov sa tak deje pri stvárňovaní tém spomienok na autenticky zažitú mladosť. Mladší autori zas pri námetoch zo súčasného života brali na vedomie detský aspekt, subjekt osobitosti sveta detského príjemcu, jeho hravosť a radostnosť, ale aj životnú realitu určovanú spoločenskými premenami, rozvojom vedy a techniky.

Tento pohyb je sprevádzaný tematickou a žánrovou pestrosťou, štýlovou diferenciáciou. Pri prevládajúcej poetike realizmu zostali zväčša starší autori. Mladší sa usilovali vniesť do tvorby pre deti aj prvky, ktoré súviseli s literárnou modernou: z lyrizovanej prózy (Vincent Šikula), z poetizmu a konkretizmu v detských veršíkoch (Feldek, Válek, Ondruš, Stacho, Mihalkovič), z expresionistického hračkárenia (Pavlovič, Navrátil), zo psychologizmu, opretého o príťažlivé sujetovo-kompozičné konštrukcie a výrazovú hutnosť slova (Mária Ďuríčková). V novom tvorivom ovzduší sa regeneruje úsilie o nové cesty aj u staršej generácie - u Horáka návratmi k východiskám svojej predvojnovej prózy, u Morica príklonom k poetizácii prírody.

Na stránkach detských časopisov *Ohník* a *Zornička* možno vyčítať umelecké peripetie i premeny, ktoré sú totožné s vývinovým procesom detskej literatúry v rokoch 1948-1990. Pochopiteľne, že pozitívne premeny, ktoré smerovali k umeleckému kanonizovaniu, od svojho obnovenia v roku 1969 významne znásobilo *Slniečko.* Poplatnosť socialistickej ideologizácii sa v uvedených časopisoch viac ako v ich literárnej zložke prejavovala v zložke publicistickej.

Pre žiakov druhého stupňa základnej školy od roku 1968 vychádzal časopis *Kamarát.* Jeho poslaním bolo vychovávať dospievajúceho čitateľa, rozvíjať jeho záujmy v rozličných oblastiach spoločenského života, vedy, techniky, kultúry, umenia, športu a informovať o dianí doma a vo svete. Na polytechnickú výchovu sa zameriaval časopis *Elektrón.*

Časopis Elektrón bol veľmi populárny

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania